

et familiare colloquium; quia id ipsum quod palea ex accessu ad ignem nacte sunt, nanciscuntur etiam Religiosi, qui cum feminis sepius aut familiarius colloquuntur; ingenitumque illum perdunt fructum, quem ex sancta oratione et divino allocuio possunt percipere. » Quo facto dictoque pedissequa rubore perfusa discessit, nec amplius viri Religiosi allocuio expedit. Notemus hoc et imitentur nostri conobites et sacerdotes.

S. Ludovicus, ex eodem Ordine S. Francisci, indeq[ue] creatus Archiepiscopus Tolosanus, adeo feminas fugiebat, ut ne cum matre quidem familiarius solusque colloqui sustineret. Mirantibus et obiectentibus: « Quomodo feminas fugis, qui de feminis natus es? » Respondit sapienter: « Ideo eas fugio, quia ex una earum natus sum; » ne

scilicet ad eas redire me extinximel naturalis cupiditas, que suam amatrevise originem. S. Ignatius, fundator Societatis nostrae, ut ait Ribadeniera in eius Vita, lib. V, cap. xi, omnium quidem mulierum familiaritatem, etiam earum que spiritales sunt, aut videri volunt, vitandam esse dicebat; sed earum maxime, quae etate, conditio, statu periculosiores sunt. Quarum ex consuetudine plerumque aut fumus sequitur aut flamma. « De vestimentis enim procedit tinea, et a muliere iniquitas viri. » Idem omnibus suis Religionis asscelis severa curam Monialium interdixit, ut habeat Ribadeniera, lib. XIII, cap. xiv. S. Franciscus Xaverius dictabat mulieres adiri majori periculo, minore fructu. Vide Tursellinum, in eius Vita, lib. VI, cap. XVII.

TERTIA PARS CAPITIS.

CELEBRAT MAGNALIA SARIENTE ET OMNISCIENTE DEI.

15. MEMOR ERO IGITUR OPERUM DOMINI, ET QUE VIDI ANNUNTIABO. — Est conclusio operis, et libri de morum praecipiti (ut patet ex *ad ipitum*); illa enim concudit Siracides doxologia et laude Dei, ut viri Religiosi solent opera sua concudere gratiarum actiones et gloriacione Dei: inter quos excellit Titelmannus, qui singulos Physicae susciliros pio concudit hymno, quo res physicas illo libro pertactatas inducit celebrantes magnalia sui Creitoris. Sensu ergo est, q. d. Absolvi meam Ethicam, finivi mea de moribus praecipita; superest ut Deo, qui hec mihi suggestit, eadem offram et referam. Igitor, ut concudam, commemo-rabo et celebrabo opera Dei, Deumque in suis operibus. A Deo compit, in Deo finiam, eique dicam: « A te principium, tibi desinet. Id patet et Greco, qui pro *igitur habet* vel, ut alii volunt, *etiam*, quae est vocula transitus ab una materia et parte orationis ad alteram, significans porro, denique, sane, *jam*, *age*, *ceterum*, *tandem*, *equidem*. Unde Tigurina verit: *Equidem commemorabo facta Domini*; alii, *Recordabor nunc operum Domini*; alii: *Porro, tandem, vel denique recensere opera Domini*, qui *vidi* narrabo. « Quae *vidi*, » hoc est quae oculis inspici, vel in libris legi, vel mente contemplatus et intulsi sum, vel ab aliis audiui et didic. Visus enim, quia sensum praecepimus, pro qualibet sensu ponimus, ut sepius monui. « *Vidi* ergo, idem est quod *cognovi*. »

In SERMONIBUS DOMINICIS OPERA EJUS. — Ita dispungendum cum Romanis et Grecis, ut hic nova sententia incipiatur et finiatur. Subaudi « *creata sunt*, conservantur et gubernantur, » q. d. Verbo jussu que Domini omnia ejus opera creata sunt, et, ut ab eo creata sunt, ita pariter ab eodem conservantur et reguntur. Conservatio enim creature nihil aliud est quam creationis ejus continuatio. Unde creature singulis momentis, quibus a Deo

conservantur, quasi a Deo creantur; pendent enim jugiter ab influxu Dei, qui eis suum esse dat et dando conservat, sicut radii pendent ab influxu soles, ita ut, si sol se subducatur, illuc radii evanescent: sic pariter, si Deus suum influxum subducet, illuc totus mundus in sumum nihilum, ex quo per creationem a Deo eductus est, redret et relaberetur. Hoc est quod canit Psaltes, *Psalm. xxxvi*, 6: « Verbo Domini colim firmatus sum: et spiritu oris ejus omnis virtus eorum. » Et vers. 9: « Ipse dixit, et facta sunt: ipsa mandavit, et creata sunt. » Jansenius et alii hanc sententiam necunt cum precedentibus hoc modo et sensu: « Annuntiabo que vidi in sermonibus Domini opera ejus, » hoc est, predicabo opera Domini que ego vidi in sermonibus ejus, id est in Genesi, et ceteris sacris libris descripsit. Aut: Annuntiabo non tam meis quam Domini sermonibus ea opera que vidi et observavi. Unde Tigurina verit: *Quae vidit edit seram verbi divinis opera illius*, quod Palacius explicat de propheta, indeq[ue] colligit Siracides fuisse Prophetam, q. d. Edisseram ea quae mente per prophetum lumen illustrata vidi. Sio ait Isaías, cap. I, vers. 1: « *Visio Isaiae quam vidi*, » etc. Verum disputatione Romana et Greca priorem sensum jam datum exposcit.

16. SOL ILLUMINANS PER OMNIA RESPEXIT (græca *τελείωσις*, id est inspicit, hoc est inspici, intueretur); ET GLORIA DOMINI PLENUM EST OPUS EJUS. — Explicat et quae vidi annuntiabo, q. d. Annuntiabo et celebrabo gloriosa opera Domini; quia ea vidi per lumen solis; et enim omni, illuminans inspicit, as a se illuminata omnibus inspicienda proponeat, ex qua sola illuminatione fit, ut singulis apparet opera Domini, eorumque decor et pulchritudo; ac proinde in his Domini gloria et maiestas resplendens clara a singulis cernatur et conspicatur; ut omnes, si verum dicere valint, cogan-

COMMENTARIA IN ECCLESIASTICUM, CAP. XLII.

tar exclamare: « Gloria Domini plenum est opus ejus; » ac cum Seraphinis: « Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus exercituum, plena est omnis terra gloria ejus, » *Isai. vi*, 3. Quos secutus Isaías anterior Propheta idem exclamavit, ac etiamnum viri sancti et religiosi ea contemplantes exclamant. Unde Tigurina verit: *Sol lucidus colustral omnia, et magnificenter Domini plenus est opus ejus*. Indicat finem et sumum solis; et enim ad hoc inter alia creatus est a Deo, ut omnia ejus opera homini sibi faciat conspicua, corundque splendorem et gloriam ei demonstret, itaque eos excitat a judice Dei amorem et laudem, justus illud *Psalm. xviii*, 6, de sole: « *Exultavit ut gigas ad currendum viam, a summo celo egressio ejus, et occursum ejus usque ad summum ejus: nee est qui se abscondit a calore ejus*. » Ita solis colique intuitu ad Dei laudem excitat David canit: « *Dominus Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra! Quoniam elevata est magnificencia tua super celos, etc. Quoniam videbit celos tuos, opera digitorum tuorum: lunam et stellas, que tu fundasti*, » *Psalm. viii*, 1. Et *Habacuc cap. vii*, 3: « *Operut celos gloria ejus: et laudis ejus plena est terra*. Splendor ejus ut lux erit, cornu in manibus ejus. » Et vers. 11: « *Sol et luna steterunt in habitaculo suo, in luce sagittarum tuarum, ibunt in splendore fulgurantis hastae tuae*. » Sane quoties solem intinemur, in his similes tauri laudes erumperem debemus.

Idem S. Ambrosius, *serm. in Malachia cap. I*, qui existat in fine tomii II, docet nos instar avium tam mane quam vespere debere Deum laudare, eique gratias agere: « Nonne videamus, inquit, minutissimas aves, cum illuscensent diem aurora producunt, in quibusdam nidorum cubiculis varia dilectione personare, et id studiose agere prorsquam procedant, ut Creatorem suum, quis loquela non possunt, suavitate demulcent? et quidemmodum unaquaque earum, quoniam confessione nequit, modulis prodat obsequium; Ita ut videatur sibi devotus gratias agere, que dulcissime personavit: hoc etiam peracto dii cursu simillimi facere. Quid ergo sibi vult ista certis temporibus disposita cantilenae et jugis intentio, nisi ut gratiarum quedam sit immoderata confessio? Pastori enim suo avis immoxia, quia sermoni non potest, suavitate blanditur. Et post nonnulla: « *Aves ergo propter viles escas gratias agunt: in pretiosissimis epulis pasceris, et ingratias es!* » Quis igitur non erubescat sensum hominum habens, sine psalmorum celebrate diem claudere, cum ipse aves ad gratificandum psalterii suavitate persuletur? et ius gloriam non versus dulcedine personare, cuius laudem volucres modulata cantilenae pronuntiant? Imitare ergo, frater, minutissimas aves, mane et vespere Creatori gratias referendo. Et si es devotior, imitare luscinianam, eni quoniam ad dicendas laudes dies sola non sufficit, nocturna spatio per vigili cantilenae decurrit. Et tu igitur laudibus tuis diem vincens, operi tuo addite nocturna curricula, et insomni suspecti laboris industriam psalterii serie consolare. » Porro, quam mira in luscinia sit laudandi modulandique gratia, quia homines ad sui imitationem invitati, graphicis describit Plinius, lib. X, cap. xxix: « *Primum, inquit, admiranda tantu vox tam parvo in corpusculo, tam*

bra tam exigua vegetet, quid hoc atque illuc pro naturali appetitu tantillum corpusculum ducat, quid currentes pedes in numerum moveat, quid volantis pennulas moderetur ac vibret? Quod qualemque est, bene considerabitibus in tam parvo tam magnum eminet, ut curvis fulgori perstringenti oculos preferatur. »

Nota, secundo: *Sol in aurora exortens creatur omnes, sed maxime aves, respiciens, excusat a letitiam, cantum, laudemque glorie Dei. Unde aves solares vocantur, presertim luscinia, quae aves ceteras svavissime modulando anteverbit, ut homines a sonno ad Dei laudem secum concinendum invitent. Unde S. Ambrosius, lib. V *Hexaem. cap. xii*: « Non dubito, inquit, quod inter canoras aves somnum sentire non possit, quin tal ad vigilandum gratia provocatur. » Et mox: « *Unde mihi vocem psitaci dulcedinemque merulorum? Utinam saltem luscinia canat, que dormientem de somno excitet. Et enim avis significare solet dii surgentis exortum, et effusione dulcile defere letitiam.* »*

Idem S. Ambrosius, *serm. in Malachia cap. I*, qui existat in fine tomii II, docet nos instar avium tam mane quam vespere debere Deum laudare, eique gratias agere: « Nonne videamus, inquit, minutissimas aves, cum illuscensent diem aurora producunt, in quibusdam nidorum cubiculis varia dilectione personare, et id studiose agere prorsquam procedant, ut Creatorem suum, quis loquela non possunt, suavitate demulcent? et quidemmodum unaquaque earum, quoniam confessione nequit, modulis prodat obsequium; Ita ut videatur sibi devotus gratias agere, que dulcissime personavit: hoc etiam peracto dii cursu simillimi facere. Quid ergo sibi vult ista certis temporibus disposita cantilenae et jugis intentio, nisi ut gratiarum quedam sit immoderata confessio? Pastori enim suo avis immoxia, quia sermoni non potest, suavitate blanditur. Et post nonnulla: « *Aves ergo propter viles escas gratias agunt: in pretiosissimis epulis pasceris, et ingratias es!* » Quis igitur non erubescat sensum hominum habens, sine psalmorum celebrate diem claudere, cum ipse aves ad gratificandum psalterii suavitate persuletur? et ius gloriam non versus dulcedine personare, cuius laudem volucres modulata cantilenae pronuntiant? Imitare ergo, frater, minutissimas aves, mane et vespere Creatori gratias referendo. Et si es devotior, imitare luscinianam, eni quoniam ad dicandas laudes dies sola non sufficit, nocturna spatio per vigili cantilenae decurrit. Et tu igitur laudibus tuis diem vincens, operi tuo addite nocturna curricula, et insomni suspecti laboris industriam psalterii serie consolare. » Porro, quam mira in luscinia sit laudandi modulandique gratia, quia homines ad sui imitationem invitati, graphicis describit Plinius, lib. X, cap. xxix: « *Primum, inquit, admiranda tantu vox tam parvo in corpusculo, tam*

peritrix spiritus. Deinde in una perfecta musica scientia modularis editus sonus : et nunc continuo spiritu trahitur in longum, nunc variatur inflexo, nunc distinguuntur conciso, copulatur in toro; promittitur revocato, infuseatur ex inopinato; interdum et secum ipse murmurat; plenus, gravis, acutus, creber, extensus, ubi visum est vibrans, summus, medius, imus. Breviterque omnia tam parvulus in fanebus, que tot exquisitis tibiarum tormentis ares hominum excoquavit. Visum jam sepe, jussus canere copissime, et cum symphonia alterna.

Allegorice, Rabanus : « Sol, inquit, est Christus, qui et lumen sapientiae divina est, et splendor justitiae. De quo alibi legitur : Orieuit vobis timenibus nomen meum, sol justitiae, et sanctitas in pennis ejus. Ipse est lux vera quae illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, et omnia conspicit; quia non est ulla creatura invisa in conceptu ejus; gloria enim Domini plenum est opus ejus, quoniam sapientia ejus lucet in factis ipsis. Unde per Prophetam dicitur : Quam magnifica est opera tua, Domine ! omnia in sapientia fecisti. »

Denique Syrus per gloriam accipit misericordiam Dei. Sic enim verit : Sicut sol qui oritur super omnia, manifestata sunt misericordia Domini super omnia opera ejus.

47. NONNE DOMINUS FECIT SANCTOS ENARRARE OMNIA MIRABILIA SUA, QUE CONFIRMAVIT HOMINES OMNIPOTENTES STABILIS IN GLORIA SUA ? — Sic legendum cum Romani et Grecis Romanis correetis per interrogacionem, nec Complutensis haec legant assertive vertantque : Non induxit sanctus Dominus, ut eurrent omnia mirabilia sua. Omnia enim nemo enarrare sufficit, quia sunt inenarrabilia, iuxta illud Job v. 9 : « Qui facit magna et inscrutabilia, et mirabilia absque numero. » Verum ut dixi, legenda sunt hec per notam interrogations ; licet enim sigillatum opera Dei enarrare, et pro dignitate celebrare nemo sufficiat, quicque tamen sufficit ut ea generatim, sive per sua genera et species illustriores enaret et celebret. Pro confirmitate grecorum est *τεκμηρίων*, id est firmavit, stabilivit; unde *τεκμηρίων* vocatur firmamentum. Pro omnipotente, grecus est *παντοπότερος*, id est omnipotens, omnia potens omnibus dominans. Pro stabilitate grecus est, *παντοπότερος τον οὐρανόν*, hoc est ut stabilitur universum. Minus recta ergo Rabanus, Dionysius et Lyranus pro stabilitate legunt *stabilitas*. Igitur sensus est, *q. d.* Deus omnipotens non fluxit, sed firma, stabila et perduranta fecit opera sua, ut in his firmaret et stabiliret gloriam et magnificeniam suam per totum universum. Pro « sua » enim grecus est *άνθρωπος*, id est *τύπος*, scilicet Domini. Unde Vatablus clare verit : Nonne Dominus sanctus praedicanda constituit omnia miracula sua (omnia enim Dei opera sunt miracula, ideoque quasi miracula), que fundavit Dominus idem omnipotens, gloriaque sua puncta constabiliuit?

alii : Nonne effect in sanctis Dominis, ut possint enarrare mirabilia ejus, que firmavit Dominus omnipotens, quo universum hoc ipsis gloria stabiliuit?

Porro gloria haec est gloria Dei potentia, sapientia et bonitas, qua res omnes et singulas uis ex nihilo creavit, ita conservat, auget, multiplicat. Phidias cypreo a se efformato suam adeo aefabre inseruit effigiem, ut alterum sine altero eradi, vel aboleri non posset. Ita Deus singularis rebus creatis, ac praesertim homini, gloriösam hanc sui inseruit effigiem, ut eradi nequeat, immo ut opus hoo ejus videri nequeat; quin, si timet inspicias, ipsum protinus in aenarius operis auctorem, Deum creatorum. Vide dicta Genesis cap. i et ii.

Praelate S. Gregorius, XXVI Morat. VII : Si vigilanter, inquit, exteriora conspicimus, per ipsa eadem ad interiora revocamus. Vestigia quippe Creatoris nostri sunt mira opera visibilis creaturæ : ipsum namque adhuc videre non possumus; sed iam ad ejus visionem tendimus, si cum in his que fecit miramur : ejus ergo vestigia creaturam dicimus, quia per haec quae ab ipso sunt sequendo, inuis ad ipsum. » Et paulo post : « Vie, inquit, ad Creatorem sunt opera consideratae. Quis dum facta cernimus, potentiam factoris miramur : in istis viis a sapientia omni nobis providerente occurritur; quia factoris nobis virtus inquirenda proponitur in omne quod mirabiliter factum videtur; et quocunque se verterit anima, si vigilanter intendit, in hisdem ipsis Deum inventit per reliquit; elquisse potentiam ex eorum consideratione noscit, quorum amore deseruit; et per quae perverse cedidit, per haec conversa revocatur. »

Agogice, sancti Angeli et homines beati in celo jugiter enarrant mirabilia Dei, dientes incessabili voce : « Sanctus, Sanctus, Sanctus », etc. Si queras : Queenam sunt hec « mirabilia »? Respondeo : Sunt illa certe quae Dominus omnipotens confirmavit ac stabilia fecit in gloria sua. Plane multa sunt in hoc mundo mirabilia Dei, sed haec non confirmavit Deus ut stabilia essent; at gloria Beatorum, visio divine essentie, ejus amar, civitas celestis, ceci convexum, stellarum ordinis, hec sunt mirabilia, atque ut stabilia, ita dignissima, que a sanctis angelis continuerentur. Habet hic Theologus causam quare Deus Sanctos creavit ; scilicet ut hi enarrant mirabilia Dei. S. Paulus aliam dedi, scilicet ut in eos ostenderent divitias gloria sue. Habet, secundo, Sanctos in gloria enarrare omnia mirabilia Dei, utpote qui cognoscunt deo omnis creatura, quas Deus creavit. Tritum enim est in schola Beatos nosse omnia que Deus continet eminenter, licet non que formaliter continet, inquit Paladius ; quod alibi discutiendum est. Denique Syrus verit : Non deficiunt Sancti Domini numerare gigantates (hoc est prodigiosas magnitudines) portæ-

terum ejus, Fortitudinem dedit timentibus se ad standum coram gloria sua.

18. ABYSSUM ET COR HOMINUM INVESTIGAVIT, ET IN ASTUTIA HOMINIS EXCOGITAVIT, — id est astutias eorum excoigitando cognovit. Est Hebraismus. Transita Dei maiestate, potentia et gloria ad celebrandam eum sapientiam, omniscientiam et providentiam. Greci non habent *τὸν ὄχημαν*, unde *τὸν εορτο* oportet ut referant per *abyssum et cor*, *τὸν εορτον* id est causam praecedentium, *q. d.* Deus cognoscit abyssum et corda hominum, quia ipse est omniscius et cognoscit omnia scibile. Nam per *omnem scientiam* intellige omnia scibile, sive omnia quod scitur, aut sciari potest, sive ab angelis, sive ab hominibus; hoc enim omne Deus cognoscit, et omnia certit in ictu. Est metonymia; ponitur enim habitus pro objecto, puta scientia pro

Queres : Quodnam est « signum avii » quod inspicit Deus? Isidorus Clericus et Paladius pro signum legunt *styrax*; sed grecae est *πράσινος*, id est *signum*. Complutensis legunt in plurali *πράσινα*, id est *signa*. Primo Lyranus per *signum avii* accipit decursum seculū; et Rabanus : *Inspectus Dominus, inquit, in signum avii, quia omnes aetates mundi tandem praterit, quam etiam presentes, sive futura in praesentia ejus sunt : quando apud illum nihil nil praterit, nihil futurum est, sed omnia praesentia illeruntur.*

Secundo, Dionysius per *signum avii* accipit mensuram avii, et per *mensuram* metonymice accipit mensuratur omnia, quae mensurantur avo. In-sipit in *signum avii*, hoc est, inquit, in *mensuram* extitorum seu perpetuum, cuncta quae mensurantur avo cognoscens; de quo ait Boetius : « Qui tempus ab avo irebuses. » Et Job cap. XXVIII, vers. 3 : « Universorum finem ipse considerat. » Unde Syrus verit : *Manifesta sunt coram eo quae cœveniunt in mundo.*

Tertio, Paladius per *signum, vel*, ut ipse legit, *styrax avii*, accipit eternitatem; haec enim est *styrax* et *signum* omnium que fluit per omne avum et seculum. Ubi nota, inquit, obiectum intellexus divini eternitatem suam esse : eternitas vero est unum punctum indivisibile, in se tamen comprehendens omne avum et omnia tempora ; est enim velut simus, ubi tempora et avum omne concluditur. Eadem eternitas est *signum ac punctum indivisibile*, unde incipit et finitur omne avum. Eadem igitur est obiectum in quod Deus insipit ; eadem sinus *avii*; eadem signa et *signum avii*. Est ergo illustrissima Dei quarta laus, quod in eternitatem respiciat, in qua praesentissime omnia videntur. Unde quinta laus Dei procedit, scilicet quod « annuntiet » verbo « ea que preterierunt, et que superventura sunt. »

Quarto, astrologi accipiunt *signa coelestia* sive sidera, eorumque constellations, puta concurrens, motum et influxum stellarum in hec inferiora. Unde nonnulli ipsorum censem Deum in stellis, quasi in signis descripsisse et premonstrantes.

trasse omnes in terra futuras rerum mutationes et eventus : quare ipsi ex stellis, quasi prognostici futurae conjectant. Verum hic est error, quem refutavit *Genes.* 1, 14. Fateor tamen, ut ibidem dixi, stellarum esse signa quorumdam evenitum naturalium. Id enim dicitur *Genes.* 1, 14, quo hic auditus Siracides.

Quinto ergo, sensus genuinus est, q. d. Novit eus quo signo, vel quibus signis praevis secula tempora resque omnes in iis communiter, mulcent vices, vnoque alteri succedit. Deus enim suaviter seculorum seriem disponens et connectens, statuit quedam signa sibi cognita, nobis autem incognita, quae futuras rerum mutations indicent, ad easque disponant et preparant, v.g. statuit Deus ut tali seculo post tot annorum centurias vel millia veniret Christus, ac postea Antichristus ; designavit enim ipse ad hoc praecise seculum, imo annum, mensem et diem quo id futurum esset. Ex anno ergo et seculo a se designato, quasi ex signo a se praestito, cognoscit Deus quo tempore veniret Christus, et quo venturas sit Antichristus. Sic in translationibus regorum et monarchiarum Deus statuit cuique certam temporis et annorum mensuram, sive periodum, ex qua quasi ex signo cognoscit quando translatio haec futura sit. Rursum in ipsis regnis statuit quedam signa future translationis, statuendo v. g. ut, cum Assyrii, Greci, Perse, Romani imploverint mensuram peccatorum suorum fini monarchie eorum a Deo prescritam ; cumque inter se cooperari seditiones et schismata interneccina concifare, cunc everlantur, et ad successores transcat monachia vel regnum. Haec enim naturalis et communis translationis regnum fuit, et etiamnum est causa ac signum.

Ratio a priori est connexioni universi omnium quae in eo rerum; Deus enim omnes res mundi et seculi decurrunt apta et certa serie ordine que inter se connexit, ut unum esset praevium signum, imo causa, sequens et secuturi. Audi Boetium, lib. IV de Consolatione, pros. 6: « Providentia, ait, est divina ratio in summo omnium principiis constituta, que cuncta disponit; fatum vero in herem rebus mobilibus dispositio, per quam Providentia suis quece noctis ordinibus, etc. O. do namque fatalis ex Providentia simpliciter procedit. » Et inferius: « Igitur uti est ad intellectum ratiofatio, ad id quod est id quod signatur, ad alternatorem tempus, ad puncti medium circulus; ita est tali series mobilis ad Providentia stabilem simplicitatem, etc. Hec aetatis etiam fortunatas hominum indissolubili causarum connectione constringit; que cum ab immobilem Providentia proficiuntur exorditis, ipsas quoque immutabiles necessitate esse est; ita enim res optime reguntur, si manens in divina mente simplicitas, indeclinabilem causarum ordinem promat; his vero ordo res mutabiles, et aliqui temere duituras propria incommutabilitate co-

seat: quo fit ut, tametsi vobis hunc ordinem minime considerare violentibus, confusa omnia perturbatque videantur; nihilominus tamem sunt modus ad bonum dirigens cuncta disponat. » Et sub finem: « Ordo enim quidam cuncta completitur, ut quod ab assignata ordine ratione discesserit, hoo idem licet in alium, tamem in ordinem relabatur, ne quid in regno Providentiae licet temeritati. » Ille ergo infallibilis ordo causarum rerum conexione est signum avii; ex causa enim velut ex signo infallibili preconcepit Deus quid certo secundum et futurum sit; certa enim est omnis Providentia eius dispositio.

Porro *per signum vel signa avii* sive seculi, metonymice acceperit ipsam designationem seculi. Unde Tigrina verit: *Consignationem avii consipit;* designavit enim ab eterno Deus quid quovis tempore faciendum et futurum esset, atque ex hac sua mentis designatione, secreto et decreto, quasi ex signo infallibili, imo quasi ex causa certissima cognoscit quid quovis tempore ubi virorum futurum sit. Per designationem enim metonymice intelligit res designatae quovis seculo futurata, puta decursum seculi et rerum per singula secula, uti dixit Rabanus et Lyranus. Quoq; Siracides anthropopathes, sive more humano, et alludit ad *Genes.* 1, 14: « Fiant lumina (sol et luna, etc.), et sint in signis et temporis; unde ipse, capite sequenti, vers. 6, lumen vocat « signum avii. »

Homines enim, praesertim rudi illo seculo, nrae censebant, quin et claram nonnulli astrologi censem signa rerum futurarum preexistere in celo et stellis; unde ex horoscopo, id est ex constellatione, que existit in cuiuslibet nativitate, conjectant et divinant de ejus avo, id est de omnibus quae ei per omnem vitam obvientia sunt: horoscopus ergo eis erat signum avii. Hos enim redarguens Jeremias ait, cap. x: « A signis celo metuere que timent gentes, quia leges populorum vano sunt, » q. d. Genes observant stellas eorumque concursum, aspectum et motum, quasi signa rerum futurarum, ut ex illis futura divinit. At errant; signum enim, sive signa futurorum posuit Deus non in celis, sed in mensa sua, putato in suo decreto. Ipsi ergo solus ea nosse, ex iisque futura prenossae et predicare potest. Unde explicans subdit: « Annuntiant que praeterierunt et que superventura sunt, » q. d. Deus solus ex signis, que posuit in mente sua, potest cognoscere futurae aequae de præterita: ipse ergo solus ex praenuntiis potest. Unde Deus, per lacrimas disceptans cum idolis et idololatria de divinitate, hoc argumento convincit se solum verum esse Deum; idola autem falsos deos, quod ipsi solus certo vereque prænuntiavit que futura sunt; idola autem falso et mendaciter ea divinum vel conjectant. « Accedant, inquit *Isaiae* xlii, et manifestent que ventura sunt; priora que fuerunt manifesta-

Annuntiate que ventura sunt in futurum, et sciatis quia dili estis vos. » Nam, ut ait Terfullianus, *Apologet. xx*: « Testimonium divinitatis est veritas divinationis. » Sola enim divinitas vim habet divinandi futura.

Denique id ipsum plenius explicans Siracides, subdit: « Revelans vestigia occulorum (vitiosae in Romanis Latinis e Graeco traductis legitur oculorum pro occulorum), q. d. Deus solus novit rationes et modos, per quos quasi certa signa et vestigia existent et cognoscantur res occultae, quales sunt res futurae, et arcana cordium cogitationes et intentiones, eosque revelat Prophetus alias Sanctis, quibus ipsi liberunt, ut ipsi est predicare, aliisque præsignificare queant.

Symbolico, signum avii est Christus Dominus, tam qui Deus; sic enim per eum quasi verbum et ideam Deus fecit, et consequenter ordinavit dispositumque secula, *Hebrei* 1, 2, tum quo homo; sic enim per eum Deus predestinavit et dispositus omnes Ecclesias, fidelium, sacerdotum et electorum generationes. Unde ipse vocaliter « pater futuri seculi, » *Isaiae* ix. Denique ipse positus est in signum cui contradicetur, ut praedixit *Simeon*, *Luc. II, 34.*

20. NON PRÆTERIT ILLUM OMNIS COGITATIONIS, ET NON ABSCONDI SE AB EO ULLUS SERMO. — « Non omnis, » id est nullus. Unde Tigrina: « Non præterit eum ultra cogitationis, nec ultus sermo clam ab ipso est; alii, neque latet eum ultus sermo, q. d. Deus omnes hominem cogitationes et sermones intropiscit. Unde Sapiens, deterrens homines a murmuracione, hoc utitur argumento, quod omne murmur audiatur a Deo judice et vindice: « Quoniam renum, inquit, illius (malicie) ... ea est Deus, et cordis illius scrutator est verus, et lingue ejus auditor. Quoniam spiritus Domini replevit orbem terrarum: et hoc (id est hic spiritus) sed dicit et hoc, » quia respicit ad Graecum τηλετην, id est spiritum, quod est generis neutrii) quod continet omnia, scientiam habet vocis. Propter hoc qui loquuntur iniqua, non poterit latere, nec præterit illum corripiens iudicium, » *Sap. I, 6.* Sensus est, q. d. Spiritus Sanctus cum Patre et Filio omnia continet, id est per essentiam, presentiam et potentiam, complectitur, ambit et conservat omnes creaturem; omnia ergo sunt in Spiritu Sancto; quare omnes res et voces sunt intra ambitum complexumque Spiritus Sancti, non foris: quod enim nihil illum latere potest, quin omnia quasi oram se, immo futura facta videat et audiatur.

Per cogitationem intellige quoque affectum: utrumque enim percepit Deus. Nam, ut ait S. Bernardus, *De Inferiori domo*, cap. xxxix: « Ibi est cogitatio tua, ubi est affectio tua; ibi cor tuum, ubi est desiderium tuum; quoniam illud sepius in cogitatione volvimus, cuius amore plus affectum sumus. » Vis ergo nosse quid ames? adverte quid sepe cogites animoque volvas; hoc enim est quid amas.

23. QUAM DESIDERABILIA (græc. ιδεύσις, id est amabilia, jucunda, desiderabilia) OPERA EJUS, ET TANQUM SCINTILLA, QUE EST CONSIDERARE! — Legit se: οὐδέποτε id est tanquam scintilla; codices Romæ emendati legitur in plurali, οὐδὲντες; id est tanquam scintilla. Sensus est, q. d. O quam speciosa, utilia, amanda et admiranda sunt opera Dei, sive eorum speciem in se, sive usum et commodum, que hominibus afferunt, species! certe tam speciosa sunt, ut Psaltes dicat: « Dilectasti me, Domine, in factura tua, » *Psal. xcii*. Sane quia ab illo

sunt, amanda sunt : et, quia ipse illa facit, vici-sim summe amandus est. Quoniam ipsa sunt « tanquam scintilla » divinitatis, divinæque po-tentie, sapientie, amoris et beneficentie, ex qua-velut ex igne ardentissima et efficacissima ipsa quasi scintilla dissiliunt, que proinde opere pre-tium est attenta meditatione « considerare. » Ele-menta ergo, ocelli, stellæ, sunt quasi scintilla di-vinitatis prosilientes ex illo Deo, qui ignis con-sumens est. *Deut.* iv. Sie Isaïas, cap. xl, 15, eadem voeat « stillam situlæ, » que scilicet ex Deo quasi ex situla, imo quasi ex oceano distillat. Alter Jan-senius : Opera, inquit, Dei, « que est, hoc est que licet nobis, « considerare, » sunt « tanquam scintilla; » quia minimam tantum partem operum Dei cognoscimus, juxta illud *Job* cap. xxvi, 14 : « Ecce hec ex parte dicta sunt viarum ejus, et cum vir parvam stillam sermonis ejus audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri? » Et mox capite sequenti dicit Sapiens : « Pauca violimus operum ejus. » Jam Complutensia, Tigurina et alii tollunt et que sieque legunt: *Ita nra r̄ t̄p̄z s̄r̄t̄z t̄m̄p̄z r̄z z̄l̄t̄z t̄n̄t̄p̄z et t̄s̄p̄z,* id est : *Quam desiderabilia sunt omnia opera ejus, et usque ad scintillam est contemplari!* Tiguri-na : *Quam iucunda sunt opera ipsius, et ad scin-tillam usque spectabilia!* q. d. Omnia Dei opera magna, usque ad minimum eorum punctum, digna sunt consideratione et admiratione, adeo ut si vel culicem attendere consideres, ejusque membra sin-gula tam affabre distincta et composita, obstupes-cas, admirans immensitatem sapientie divinae in tam exiguo animalculo. Idem est de flosculo quolibet. Verissimum est illud :

Emit in minimis maximus ipse Deus.

Vide quo de minimis initio Proemii in Mi-nores Prophetas, et *Zachar.* iv, 10. Alius verit : « Quam desiderabilia sunt opera ejus, que spec-tare licet (duntaxat) ut scintillam! » que versio congruit sensu paulo ante a Jansenio assi-gnato.

Hinc dico quod mundus sit scintilla et stilla di-vinitatis. Quocire ex scintilla hac ad ignem, ex stilla ad mare, puta ad Deum, ascendere debemus, eumque in singulis creaturis contemplari et admirari, ut faciebat S. Antonius, S. Augustinus in *Confess.*, S. Ambrosius, S. Basilius in *Bexae-mer.*, S. Franciscus, S. Ignatius fundator Societas nostre, qui ex rebus minimis, ut flosculis, mente ascendebat ad Deum, ejusque sapientiam, bonitatem et potentiam admirabundus contem-plabatur. Idequinque in Regulis nobis prescripti et sanxit, ut satagavimus in creaturis agnoscere Creatorem, eum in omnibus amando, et omnes in eo, iuxta sanctissimam ejus voluntatem.

Deus enim opifex in omnibus rebus et operibus suis intime est praesens per essentiam, præsen-tiam et potentiam, quibus sicut illa creavit, sic gadem conservat, id est continuo quasi creat, ne-

in nihilum suum, ex quo creat, resubatur et revolvantur. Quomobrem Deus est, at S. Diony-sius, *De Divin. nom.* cap. x, *z̄w̄t̄z̄z̄t̄z̄*, id est omnipotens, fundus et fundamentum omnium, quod sit omnium sedes, omnia continens et complectens, et cuncta stabiliens, fundans atque constringens, et universum in se insolubile prestans; et ex se veluti ex omnitemente redice cuncta producens, atque ad se ut ad omnitemente fundum, universa convergens, et confines ut omnium sedes omnipotens; omnia contenta una precelleenti connexione communiens, neque sinens ea sibi excedere, ne tanquam exactissimo domicio mota disperget. *Et cap. xiii.* : « Pertingens ad omniam pariter, et super omnia indeficiens largitibus, et interminaturibus operibus, » Quocire res omnes et singulæ intime et essentialiter pendent a Deo, imo magis pendent a Deo, quam a seipsis, multo magis quam radius pendaat a sole, a quo totum suum esse accipit; vel homo ab anima, a qua vitam et essentiam accipit. Unde Plato Deum dixit esse animam mundi; quia Deus assidus intimus influit in res omnes esse quod habent, quam anima influat in corpus illud animando, vivificando, et vitalis operationes per illud ex-rundo. Hanc essentialiem rerum omnium a Deo dependentiam significat S. Bernardus, lib. V *De Consider.*, dicens: « Qui item Deus, sine quo nihil est, tan nihil esse sine ipso, quam nec ipse sine se esse potest. Ipse sibi, ipso omnibus est : ac per hoc quoam modo solus est; ipse qui sum ipsius est et omnium Ens. » Ubi aperte essentia-lem a Deo dependentiam docet. Et infra: « Quid est Deus? Ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia. Ex quo omnia creabilis, non seminebili-ter; per quem omnia, ne alium auctorem, alium opificem arbitris; in quo omnia, non quasi in loco, sed quasi in virtute. » Quin et Apostolus de Dei Filio sive verbo loquens, *Hebr.* i, 4: « Qui cum sit splendor glorie, ait, et figura substan-tiae ejus, portansque omnia verbo virtutis sue. » Ubi Anselmus: « Portat, inquit, omnia, id est sum-sum tenet ne decident, et in nihilum revertantur, unde creat ab ipsa fuerant, et sustentat ea non labore et difficultate, sed imperio sue potentie. » Hoc de causa S. Gregorius docet Deus esse supra et infra omnia, ut omnia continet et susten-tat. Sic enim ait II *Moral.* cap. xii: « Culum palmo metiens, et terram pagulo concludens, ostendit, inquit, quod ipse sit circumquaque rebus cunctis, quas creavit, exterior. Per sedem ergo cui presidet, intelligitur esse interiorius superaque; per pugillum quo continet, exteriorius ruboreque signatur. Quia enim ipse manet in, a omnia, ipse extra omnia, ipse supra omnia, ipse infra omnia: et superior est per potentiam, et inferior per sus-tentationem; exterior per magnitudinem, interior per subtilitatem: sursum regens, deorsum conti-nens; extra circumdans, interior penetrans: ne-alia parte superior, alia inferior; aut alia parte

non dimittuntur, sed reguntur et gubernantur omnia? »

25. **OMNIA DPLICIA, UNUM CONTRA UNUM, ET NON FECIT QUIDQUAM DEESSE.** — Celebravit opera Dei a pulchritudine, ab usi, a duratione, nunc ea celebret a diversitate et ordine, quod tam varia et dissimilia, imo adversa sint; tamen apio or-dine inter se composta et coaginala, ut ex disordi diversarum rerum quasi vocum concorda, pulcherrimam harmoniam efficiant. At ergo, « omnia duplicita, » græce διπλα, id est bius vel gemina sunt, quorum unum contrarium est alter, q. d. Deum ad ornatum universi fecit ut que-que res haberet suum par sibi compositum et oppositum. « Et non fecit quidquam deesse, » scilicet a suo contrario, hoc est non fecit quid-quam habere defectum sui pars oppositi et anti-thesis, ut idcirco altero quasi puto deficeret et claudiceret; sed unicuique suum par apposuit et opposuit. Graece enim est, *non fecit quidquam ixi-λων*, id est, ut Complutensia, *defectus*; ali: *deficiens et mancum*, quod scilicet non habeat suum compar, cuius comparetur et contrariebitur. Sic carni apposuit spiritum, terram coelo, aquam igni, aeren terram, angelum corpori, hominem bruto, humilitatem superbie, castitatem libidini, et vir-tutes celstas viles. Ita Franciscus Valesius, *Sacra Philosophia*, cap. *LXVI*, ibi ostendit hanc sententiam non tam de singul's rebus, quam de rerum generibus accipiendam. Patet hoc in ar-bore categorice substantie, in qua substantiam dividunt duae differentiae opposita, scilicet corpo-reum et incorporeum; ac simili modo quilibet aliud genus continua serie duæ differentiae op-positae in duas species pertinetur. Idem videt-ur in seris ceterarum categoriarum. Iuno in om-nibus creatis est quedam dualitas opposita, sci-licet actus et potentia, aut materia et forma, a-mas et femina. Vide dicta cap. *xxxiiii*, 13, u-hanc sententiam iteravit Siracides; ibi enim fu-eam expliculi. Vatablus clarus verit: *Gemina sun-omnia, quorum alterum contrarium est alteri, nec factum mancum quidquam est; ali: Omnia bina sunt, unum alteri contrarium, nec fecit quidquam de-cessis.* Porro Arabicus verit: *Et creat a sun omnia duo et duo, unum est contra secum suum, non crea-er eis quidquam vanum, id est in vanum vel in va-cuum.* Vide Franciscum Valesium, loco jam citato, ubi hoc dat exempla: *Eus, inquit, dividitur in duo opposita, scilicet in substantiam et accidentem: substantia in corpoream et incorpoream, corpore-a in corruptibilem et incorruptibilem: corruptibilis in simplicem et mixtam: mixta in viventem et non viventem: vivens in sensibili et sensu caren-tem: sensibilis in rationalem et irrationalem: sim-plex, puto elementum, aliud activum, aliud pas-sivum; et utrumlibet horum duplex. Nam aliud calidum, aliud frigidum; aliud humidum, aliud siccum. Cetera omnia horum mixtura constant.* Sic colores omnes constant mixtura albi et nigri;

Commentaria in Psalms, cap. *XLIV*, 4: « In eo quod vides, inquit, quid illi laudatur? species, utilitas, aliqua virtus, al-qua potencia rerum istarum. Si pulchritudo te-decat, quid pulchritus faciente? Si utilitas lan-datur, quid illo utilius qui fecit omnia? Si virtus Laudatur, quid illo potenter, a quo etiam facta

et sapores, dulcis et amari; et soni, gravis et acutus; et si unum horum existit, necesse est et alterum illi oppositum existat, ut nihil desit ipsi totius universo. Quocirca Syrus vertit: *Omnis ipsi bina et bina (combinatur), altera opposita alteri; neque creavit quidquam viorum otiosos, sed unam cum altera, binas et binas.* Et quis satiarum intendo decorum illarum? Huc facit illud Ovidii, I Metamorph., de prima rerum genesi:

Frigida pugnabat calidis, humentia siccis,
Molla cum duris, sine pondere habetis pondus:
Hunc Deus, e' melior item natura direxit.

Tropologicæ, Auctor *Imperfici* in S. Matth. apud S. Chrysostomum, hom. 15: « Omnia, inquit, malorum prima et fortiora sunt tria mala, id est gula, avaritia et vanæ gloria (quibus proinde diabolus tentavit Christum in deserto), et vide quomodo aduersus tria mala inventa sunt tria bona, id est esempla contra avaritiam, jejunium contra gulam, oratio contra vanam gloriam. Omnia mala habent contraria bona, per quæ superentur, dempta vanæ gloria. Ideo quavis bona fœgeris volens compescere vanam gloriam, tanto magis excitas eam; et causa est ista, quia omne malum ex malo nascitur, sola autem vanæ gloria de bono procedit: ideo non extinguitur per bonum, sed magis nutritur. Ergo nullum remedium contra vanam gloriam esse possit, nisi oratio sola, et hæc ipsa vanitatem generat, nisi caute prospexeris, si forte bene oraveris. »

26. UNUSCUSQUE CONFIRMARI BONA. ET QIS SATIABIT VIDENS GLORIAM EJUS? — q. d. Deus unusquisque operis et rei a se creata bona et doles firmiter tuerit et conservat per appositionem et oppositionem comparis contrarii. Unum enim contrarium firmatur ex altero: sic materia subsistit per formam, potentia per actum; pulchritudin albus ex nigro. Senectus juvat juvenes consilio; juvenes juvant senes viribus; nobiles juvant plebs armis; plebs nobiles procurando illis paenam, potum, vestem, etc. Ex adverso lazguescit et perit calor sine frigore, siccum sibi humido, album sine nigro, etc. Confrarum enim sua oppositione excitat, acut et intendit contrarium sibi oppositum. Atque hac de causa Deus cuique contrarium, quasi sui æmulum et antagonistam opposuit. Hunc esse sensi, liquet ex Greco qui ἐν εντελεχείᾳ πραγμάτων τοις τέλοις της αὐτόποιας, id est unum (ex binis et geminis sibi oppositis versus precedentem) unius, id est alterius comparis stabilivit bona; Tigririna: alterum commendat bona alterius. Confraria enim juxta se posita magis elucescent.

Quocirca hanc Dei sapientiam admirans exclamat: « Et quis satiabit videns gloriam ejus? » Syrus, illarum, scilicet creaturarum Dei; Tigririna: *Et quis spectando gloriam Dei satietur?* Alii: *Et quis expletar videndo gloriam ejus?* q. d. Quis mortalium considerans tam gloriosa Dei opera, in

quibus gloria horribilis, sapientie et potentie divinitatis adeo splendet et coruscat, ea se extasire queat? q. d. Nemo. Loquitor de vistoribus; nam in celo Beati omnes satiantur gloria Dei; quia eum vident faciem ad faciem, sed ita ut satieat acutus desiderium, non crevit vel augeat fastidium; satiantur enim videntem Deum, et tamen semper desiderant eum contemplari, iuxta illud: « Satiantur, cum apparuerit gloria tua; » Psalm. xvii. Ut infinita taceam mirabilia Dei opera, unum duxat affero: In India, presertim in Moluccis et Java, est avis dicta Manucodiata, pedibus plane carens, ideoque Apus cognominata, quod in aere perpetuo volat, indeque Avis oculi vel paradisi indigitata; ita nominali censuram eam volando dormire, comedere, generare. Sed hoc refutat Alrovandus, lib. XII. *Ornithol.* cap. xxxi, co quod nullum animal possit esse in perpetuo motu; et quia si in alto dormiret, utique super gravitatem in terram decideret. Igitur loco pedum habet duo filia in cauda, quibus quietis capienda tempore, arborum ramis se annectit. Hinc Manucodiata symbolum est animi celestis, jugiter in celo cum Deo et Angelis versantis. Quocirca Lucas Confites, *Emblema. LXXXVII.* Manucodiata in sublime expansa alijs volantem, capite cœlum aspicientem depingit, subiecte hos lemmate: « Sine pondere sursum, » q. d. Animus humanus semper ad altiora aspirare debet, et terrena ista velut enduca ac fragilia contemneret. Etenim animus a corpore disjunctus cœlum petat, cadaver in cinereum convertit. Emblematis istius venustatis, ait Alrovandus, pellectus, simile omnino in agello meo d'pingendum curavi, sed hoc lemmate: *Sic animus petat ulta.*

Nota ex Scholasticis et Lessio, *De Perfectionibus divinis*, lib. XIV, cap. 1: Duplex est Dei gloria: interna et externa. Interna rursus duplex est: objectiva et formalis. Objectiva gloria vero intrinseca est ipsa divinitas, seu splendor et excellencia divinitatis et personarum divinarum; ob hanc enim dignissimum est qui ab omnibus cognoscatur, ametur, laudetur, etc. Sic passim in Scripturis excellenta divinitatis, et omnia hujus excellentiae signa dicuntur gloria Dei. Formalis gloria Deo intrinseca est cognitio, amor et gaudium Dei ex seipso: sive quod ipse a seipso infinitus et adequate cognoscatur, ametur et cum infinito gaudio ac suavitate gustetur. Infinita enim maior est gloria Dei, quod ipsius bonitas et perfectio a se cognoscatur, ametur, estimetur, quam si amaretur et laudaretur ab infinitis angelis et hominibus. In istis duobus sita est gloria Dei intrinseca, quam ipse ab eterno plenissime possedit: unde ad hanc acquirendam vel augendam mundum non creavit; sed propter aliam quamdam quae ipsi extrinseca est, quæ etiam duplex est. Altera enim est objectiva, et consistit in excellencia et pulchritudine rerum creatarum, sed maxime filiorum Dei, ut sunt omnes Beati. Scit

anim gloria principis secularis dicitur consistere potissimum in splendore et pulchritudine alicorū; ita externa gloria Dei objectiva consistit potissimum in splendore et multitudine alicorū celestium, secundario, in aliis rebus creaturis. Altera est gloria formalis, qua sita est in Dei visione, amore, gaudio et actionibus hinc sequentibus; nimur quatenus ipse a Beati cognoscitur, amat, gustatur, laudatur et benedictus in omnem eternitatem. In haec re complectat gloria Dei externa, et ad illam tota rerum creatarum species et pulchritudo ordinatur. Sirasides hoc loco agit de gloria Dei externa, quæ ex creaturam specie et decorum resultat.

Moraliter, opera Dei, quia pro nobis ab ipso creata sunt, magnam a nobis gratitudinem depositant, nimirum memoriam, amorem, servitatem seu obsequium, et perpetuum cum gratiarum actione laudem; Deus enim omnia quæ in mundo sunt, pro nobis non tantum creavit et conservat, sed et assidue laborare, nosisque servire facit. Nobis enim gyranter coli, splendet sol, Iacent sidera, spirant venti, coguntur nubes, descendunt imbre, assurgunt montes, currunt fluminæ, moventur maria, germinat terra, fecundantur aqua, et partur omnis rerum natura. Haec omnia nostri causa, ut nobis serviant et commendent, Deus sis esse, sic moveri et operari jussit. « Ille solum suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super justos et injustos. Ille hominem constituit super opera manum staurum. Omnia subiecti sub pedibus ejus, oves et boves universas, insuper et pecora campi: volucres celi, et pisces maris, qui perambulant seminas maris. » Si ergo ille totam rerum naturam nostras servituti manipavimus, omnis ratio postulat ut vicissim nos totos illius obsequio mancipemus. Si illius imperio et impulsu totus mundus sine intermissione pro nobis laborat, et nostris commode noctes diesque servit; par est ut nos illi tota vita sine intermissione serviamus; preserfim cum eo ipso quo res creare nobis serviant, ipse met nobis serviat, et pro nobis assidue in creaturis et per creaturam laboret. Illa enim sunt instrumenta, ut quæ omnem vitam suam ab ipso habeant, et sine ejus auxilio et cooperatione as-

siderentur, ne forte indignationis oculo respiciat et despiciat, et conterat in eternum. » Et inferius post recensum recreations et redempcionis Christi beneficium: « Cum ergo, inquit, ei donavero quidquid sum, quidquid possum, numquid istud sic est, sicut stella ad solem, gutta ad fluvium, lapis ad montem, granum ad acervum? Non habeo nisi minuta duo, uno minutissima, corpus et animam, vel potius unum minutum, voluntatem meam, et non dabo illam ad voluntatem illius, qui tantus tantillum tantis beneficiis praeventum, qui foto se totum me comparavit? aliquis si illam refinero, qua fronte, quibus oculis, qua mente, qua conscientia vado ad viscerem misericordias Dei nostri, et ander illius sanguinis non guttas, sed undas a quinque partibus corporis. In meum prelum detorqueret? » Quocirca servat tibi, Domine, omnis vita mea, intenta sit in gloriam tuum omnis cogitatio mea, omnis fortitudo, omne studium, omnis actio mea. Exhaustrant in tuum obsequium omnes vires animi ac corporis mei, ut aliquid saltem tu rependam amori, nec omnius ingratus corum te inueniar. « Benedic, anima mea, Domino, et omnia quæ intra me sunt, nominis sancto ejus. Benedic, anima mea, Domino, et noli oblivisci omnes retributions ejus: qui propitiatur, o nimis iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmatibus tuas; qui redimit de interitu vitam tuam, qui coronat te in misericordia et miserationibus; qui repliet in bonis desiderium tuum, » quæde remanentibus ut aquila juventus tua. »